

Славутыя землякі

(Працяг. Пачатак у № 5).

I. МАЛАДЫЯ ГАДЫ, МАЛАДЫЯ ЖАДАННІ

7.

Піліп вырашыў перабраца на другі бок эшалона, адшукаць маці і дапамагчы хутчэй вярнуцца назад. Толькі пералез ён праз першую рэйку, як цягнік крануўся. Піліп упаў між рэек і некалькі секунд меркаваў: што рабіць? У адно імгненне ён злоўчыгуся і, калі пара колаў вагона адкрыла яму шлях у ніз насыпу, адштурхнуўся ад шпалай і пакаціўся пад адхон. А эшалон tym часам набіраў ход. Хлопчык, скіпіўшыся з зямлі, пабег да свайго вагона. Здавалася, не хопіць сілы. Вось—вось упадзе, не давяжыць. Піліпку скапілі за ўзнятую руку і ўцягнулі ў вагон.

— Маці, маці там асталаўся! — крычаў хлопчык плачучы. Ён выглянуў з вагона і ўбачыў, што ўжо далёка за поездам бяжыць маці з вядром. Так было горка на душы, што нічым немагчыма дапамагчы.

Піліп Пестрак успамінае: «Я стаў за галаву сям'і (нас было чацвёра дзяцей, мне, самому старэйшаму ішоў 12-ты год). Я кожны дзень плакаў, уяўляючы, як маці блукае з вядром у руце па дарогах і шукае нас. Праходзілі дні і тыдні, поезд вёз нас ужо снежным стэлам Паволжа, а маці ўсё не было...»

Ці гэта так лёс распарарадзіўся, ці па боскай

Піліп Сіменавіч Пестрак

Школа ў сяле Максімаўка

былой Самарскай губерні,

дзе ў 1915—1916 гадах вучыўся Піліп Пестрак.

днём былі заняты на працы. Кожны з іх, у тым ліку і Піліп, атрымліваў грашовую пенсію і чырвонаармейскі паёк.

Як і іншыя навучэнцы, Пестрак уладкаваўся на

НАРОДНЫ ЗМАГАР і ЖЫЦЦЯ ПЯСНЯР

свае Сакоўцы, але тут, на роднай зямлі (а гэта Заходняя частка Беларусі), гаспадарылі палікі. Непрыметна сустэрэарадзіма сваіх землякоў. Вось як расказвае аб тых дніх Аляксандар, брат Піліпа Пестрака: «Чартапалох узіміаўся да самых стрэх. Наша маленькая хатка, здавалася, у зямлю ўрасла, не пазнаць яе было... На палях навокал вёскі разросся густы бярэзняк. Адусяль дыхала пустэчай, людзі, якія падобна нам прыехалі сюды нядаўна, сланяліся, нібы прывіды, худыя, у лахмоццах. За што было рукі зачаты? З чаго пачаць?.. Халодным здаваўся свой родны кут, мачхай выглядала радзіма...»

Была восень 1921 года. Халодны, снежны лістапад. Аб гэтым часе Пестрак пісаў: «Вярнулася ў голад, сцюжу, смерць — у вяліке бяздолле».

Тут, у Сакоўцах, і пачаліся першыя выпрабаванні для ўсёй сям'і. Іх, вядома, чакалі, але не думалі-гадалі, што столькі няшчасція наваліцца. На працягу двух тыдняў паміраючы бацька, Піліпавы сястра і брат. Сам Піліп таксама захварэў тыфам і быў, як кажуць, на валаску ад смерці. Відаць, так лёс распарарадзіўся, што суджана было выжыць. А стаўшы на ногі, пачаў шукаць работу. Ён, Піліп, нягледзячы ні на якія цяжкасці, паехаў у Самару.

Ён шукаў сваю сям'ю ад самога Бабруйска, адкуль бежанцаў адправілі на ўсход.

Пестракі знайшлі сваю сям'ю на кватэры ў сяле Паўлаўка (станцыя Багате). Там усе бежанцы праходзілі двухтыднёвыя каранцін.

Сустрэча бацькоў і дзяцей была нечаканай і шчаслівай. Усе плакалі ад радасці.

“Эты выпадак даў мне зразумець упершыню, — прызнаўся Піліп Пестрак, — што такое дзецы бацькоў, і навучыў не цурацца ніякай работы, быць упартым у перамагні цяжкасцей”.

8.

Пасяліўся Пестракі ў сяле Максімаўка (Бузулукскі павет Самарскай губерні). Гэта дваццаць кіламетраў ад чыгуначнай станцыі Багате. Сяло само па сабе вялікае, стаяла над шырокай ракой Самаркай, якая ўпадала ў Волгу.

Піліп пайшоў вучыцца ў такую ж школу, як і ў Бусяжы, у апошні клас, каб правучыцца ў ім яшчэ раз. А праз год тут адкрыўся яшчэ адзін клас — вышэйшы. Хлопец закончыў яго.

Многа добрых настаўнікаў працавала ў школе. Але асаблівай павагай у вучняў карысталася Еўдакія Антонаўна Пакроўская, якая выкладала русскую мову і літаратуру. Гэта пажылая жанчына, адзінока, сваю любоў да

школьным вершаплётам, — кажа Пестрак. — Еўдакія Антонаўна заахвочвала маю творчасць, папраўляла вершы, гутарыла аб пазіі...”

Кажуць, дзе пазія, там і хаканне. Упершыню гэтае пачуцце зведаў Піліп-школьнік. Самае першае, таму, відаць, і самае прыгожае. Піліпава выбранніца была дачкой удавы, вучылася дзяўчына ў гарадской гімназіі. Аднак, па ўсяму відаць, гэта быў не яго лёс, і шляхі-дарогі маладых людзей у хуткім часе разышліся назаўсёды.

Успамінаючы сваіх аднакласнікаў па школе ў Максімаўцы, Піліп Пестрак з гордасцю называў прозвішча Георгія Мінерава. У класе ён быў самы мноны матэматык, мог стаць (так прадказвалі многія) прафесарам матэматыкі, але стаў медыкам, а пазней, ужо пры савецкай уладзе, кіраваў медыцынай, быў прызначаны міністрам аховы здравоўя СССР.

9.

З Бусяжскім настаўнікам Лукаем Васільевічам Зыкавым Піліп Пестрак, будучы ў бежанстве, прапісваўся. Іменна яму хлопец дасылаў свае першыя вершы, пераважна на тэму вайны, аб герояізме нашых салдат. Бо і сам Піліп марыў тады пайсці на вайну дабравольцам, зрабіцца вядомым, сапраўдным герояем і нават марыў стаць георгіеўскім кавалерам.

ваша у крэдытавым таварыстве памочнікам рахункавода.

А аднойчы прыйшла вестка, што скінулі цара. На силяе началіся мітынгі, усе хадзілі з чырвонымі сцягамі і кричалі: “Свабода, свабода!” Не застаўся ўбаку і Пестрак, і ў гонар такога свята напісаў верш:

Флаги страстно,
рэзву выяўляю
Над свободною землём.
Звучно песни
раздаються

В честь свободы
дорогой.

Пасля крэдытавага таварыства працаваў у продуктовым аддзеле валаснога ўпраўлення, прыходзіліся многа хадзіць па перапісу сляянскіх гаспадарак. Але і гэтая работа не ўстрайвала Піліпа. У жніўні 1918 года скончыў бібліятэчны курс і адразу пaeхаў у Бузулук і паступіў у гімназію. У туго гімназію, дзе вучылася яго першая любоў. Прачучыся толькі год, бо гімназію закрылі з-за таго, што началася эпідэмія тыфу. Вярнуўся назад у Максімаўку і ўладкаваўся ў валасным выканкам памочнікам бухгалтара.

10.

Але Пестрака цягнула на вучобу. Бацькі не пярэчылі: хай хоць адзін сын вучыцца. Паступіў на рабфак у горадзе Новая Москва (цяпер Чапаеўск). Гэта ў сарака кіламетрах ад Самары. Жылі ў бараце. Заняткі праводзіліся вечарам, бо навучэнцы

скія хлопцы, як і Піліп. Аднойчы (а гэта было зімой) ноччу ў бараку ўспыхнуў пажар. Аказаўлася, што ў суседнім пакоі моцна напалі старую дзірававую печку. Адсюль і пажар. Хлопцы ледзь павыскаквалі з палаючага дашчатаага барака. Не паспей Піліп і абутак схапіць, бо дым выядаў вочы. Хлопец бедаваў, што згарэла яго філософская бібліятэчка, якую ўсюды браў з сабой, куды б ні пераїзджаў. Прыйшлося пасяліцца ў другім бараку разам з чырвонаармейцамі.

Раніцай Піліпу трэба было ісці на працу, да сваіх вучняў, а буцца ніяма ў што — боты згарэлі. У двары ля барака знойшоў старыя, але цэльныя лапіцы, нават з аборамі. На Палессі лапіць яшчэ называлі пасталамі, а аборы — тонкія вяровачкі з ільну ці канапель або раменныя.

Так і зайшоў Піліп Пестрак у лапіцах у школу. Дзеци адрэзу звярнулі ўвагу на абутак свайго настаўніка, заўсіхаліся. Але ўрокі, як звычайна, прайшлі цікава. Піліп Сямёновіч (так называлі вучні свайго маладога настаўніка) не быў строгім, як іншыя, а спакойным і добрым, таму трэцякласнікі былі паслухманнымі і стараннімі ў вучобе.

11.

Пасля рабфака ў Піліпа паявілася жаданне

студэнцкай сталовай атрымлівалі некалькі лыжак поснай вермішлі і суп з мэрзлай бульбы.

А жылі ў халодным пакоі. Піліп кватэраваў са студэнтам-медыкам. Ацяпляць не было чым. Прыйходзілася ноччу хадзіць за дровамі да багатага суседа (праз дзірку ў плоце) і “пазыцаць” некалькі бярэмян гатовых колатых дроў, каб хоць трохі напаліць у печы.

I ўсё ж, нягледзячы на холад і голад, вечарамі студэнты імкнуліся трапіць у клуб ці тэатр, а на святы самі стараліся ладзіць вечарыны.

1920 год. У Паволжы засуха. Неўраджай. Голад. Хто, як мог, выбраўся адсюль, а каго праства адпраўлялі. Іншага выхаду не было. Або галодная смерць, або выезд на раёну. У пачатку зімы 1921 года Пестракі рашылі ехаць у Беларусь.

“Шасцігадовае знаходжанне на Паволжы ў самую пару юнацтва, — прызнаўся Піліп Сямёновіч, — сфарміравала маю душу, дало ёй зарад на ўсё жыццё”.

П. ПЕРШЫЯ ВЫПРАБАВАННІ

1.

Дарога дадому заўсёды прыемнае падарожжа. Прыйменае ў тым сэнсе, што сустрэча са сваімі людзьмі, роднай зямлёй прыбаўляе сілы, надае ўпэўненасці. Хаця сям'я Пестракоў і прыехала ў

два гады (1922—1923) служыў лесніком у купцоў-лесапрамыслоўцаў пад Слонімам, жыў у лесніковай хаце. У новых жыццях і працы не вольмі задавалі хлопца, асабліва, невысокая зарплата. Але прыйходзілася несці лесніковую службу. Невядома, колькі там працеваў бы, калі б не падзеі і змены ў асабістым жыцці.

2.

Па прыездзе з бежанцаў Піліп Пестрак увесь час думаў пра ту ю частку Беларусі, якая знаходзілася ў Савецкім Саюзе і коратка называлася БССР. Даходзілі розныя чуткі, што, маўляў, там людзі жывуць лепш, усім ёсць праца, ніяма паноў. Чуткі — гэта адно, а вось самому ўбачыць савецкае “чуда” — зусім іншая справа. I Піліп, пакінуўшы працу лесніка, яшчэ з трохі хлопцамі робіць спробу ўціць у Савецкі Саюз. Аднак на станцыі Гарадзея (гэта недалёка ад Баранавіч) паліцыя, правяраючы дакументы, усіх чацвярых затрымала і этапнымі парадкамі адправіла дахаты. У мястэчку Косава Піліп цэлы месяц трывалі пад арыштам, а потым выпусцілі. Такім чынам, Піліп ужо ў маладыя гады паспрабаваў арыштанцкага хлеба.

Святаслаў КАЖАДУВ.

г. Івацэвічы.
(Працяг будзе).